

Finnish National Election Study
Vaalitutkimuskonsortio
Valforskningskonsortiet

Vaalivälähdykset | Valglimtar

2023:10

Taktinen äänestäminen | Taktisk röstning

Elina Kestilä-Kekkonen
Josefina Sipinen

Taktinen äänestäminen

Perustuslain hengen mukaisesti suurimman puolueen puheenjohtaja aloittaa hallitusneuvottelut. Siksi maaliintulojärjestyksellä on merkitystä. Näin oli erityisesti vuoden 2023 eduskuntavaaleissa, joissa osa hallituskoalitiovaihtoehdoista oli suljettu pois jo vaaleihin mentäessä sosialidemokraattien, vihreiden ja vasemmiston kieltäytyessä hallitusyhteistyöstä perussuomalaisten kanssa. Koska kolmen suurimman puolueen kilpailutilanne oli vaalien loppumetreille saakka äärimmäisen tasainen, taktinen äänestäminen nousi loppukampanjan keskeiseksi puheenaiheeksi.

Taktinen äänestäjä äänestää toista puoluetta kuin sitä, mistä eniten pitää, ajaakseen lyhyen tähtäimen instrumentaalisia tavoitteita. Tavoitteena voi olla esimerkiksi vaikuttaa siihen, mikä puolue lähtee eduskuntavaalien jälkeen muodostamaan hallitusta, tai kuka tulee valituksi presidentinvaalien toiselle kierrokselle. Vain ehdokkaan tai puolueen voitolla, ei niinkään voittomarginaalilla, on merkitystä, ja taktinen äänestäminen usein koskeekin vain kyseessä olevia vaaleja ja tiettyä kilpailutilannetta. Parhaat voitonmahdollisuudet omaava ehdokas tai puolue koetaan tilapäisesti parhaaksi vaihtoehdoksi. Taktinen äänestäjä myös olettaa, että hänen valintansa voi realistisesti vaikuttaa vaalien lopputulokseen (Fisher, 2004). Vaikka taktisessa äänestämisessä usein korostuu vaalikohtaisuus ja tilapäisyys, on kuitenkin myös havaittu, että se voi muuttaa puolueiden suosituimmuusjärjestystä myös pidemmällä tähtäimellä (Bølstad ym., 2013).

Tässä katsauksessa Suomen 2023 eduskuntavaaleihin käytämme taktisen äänestämisen tutkimisessa niin sanottuja lämpömittarikysymyksiä. Tavoitteenamme on ennen kaikkea selvittää, miten valitsijat suhtautuivat muihin puolueisiin kuin siihen jota äänestivät. Selvitämme myös, kuinka suuri osuus äänestäjistä lopulta äänesti puoluetta, joka ei ollut heidän eniten pidetyin vaihtoehkonsa. Ennen edellä mainittua analyysia taktisesta äänestämisestä luomme kuitenkin katsauksen puoluevalintaan eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023 sekä siihen, miten äänestäjät liikkuvat puolueiden välillä.

Taktisk röstning

I enlighet med andan i grundlagen inleder ordföranden för det största partiet regeringsförhandlingarna. Vilket av partierna som kommer först över mållinjen har alltså betydelse. Detta var särskilt fallet i riksdagsvalet 2023, där vissa alternativ för regeringskoalitioner hade utslutits redan innan valet, då Socialdemokraterna, De gröna och Vänsterförbundet utslöt samarbete med Sannfinländarna. Eftersom konkurrensen mellan de tre största partierna var extremt jämn ända in till valets slutmetrar, blev taktiskt röstande en central fråga under slutspurten av kampanjen.

En taktisk väljare röstar på ett annat parti än det hen gillar mest för att driva instrumentella kortsiktiga mål. Målet kan vara att påverka vilket parti som kommer att bilda regering efter riksdagsvalet, eller vem som kommer att gå vidare till den andra omgången av presidentvalet. Endast kandidatens eller partiets seger, inte så mycket segerskillnaden, har betydelse, och det taktiska röstandet är ofta unikt för ett enskilt val och en viss konkurrenssituation. Den kandidat eller det parti som har bäst chanser att vinna uppfattas tillfälligt som det bästa alternativet. En taktisk väljare antar också att deras val realistiskt kan påverka valresultatet (Fisher, 2004). Även om taktiskt röstande ofta betonar valspecifika och temporära aspekter har det dock också observerats att det kan förändra partiernas popularitetsordning även på lång sikt (Bølstad m.fl., 2013).

I denna översikt av Finlands riksdagsval 2023 använder vi så kallade termometerfrågor för att undersöka taktiskt röstande. Vårt främsta mål är att ta reda på hur väljarna förhöll sig till andra partier än det som de röstade på. Vi utreder också hur stor del av väljarna som slutligen röstade på ett parti som inte var deras mest favoriserade alternativ. Innan den tidigare nämnda analysen av taktiskt röstande utförs ger vi dock en översikt av partivalen i riksdagsvalen 2019 och 2023 samt hur väljarna rörde sig mellan partierna.

Harkintajoukon muodostuminen

Taktinen äänestäminen ei tapahdu arvotyhjiössä. Viimeaikainen tutkimus on osoittanut, että äänestäjillä on tietty harkintajoukko (engl. consideration set), josta he valitsevat äänestämänsä puolueen tai ehdokkaan kaksivaiheisesti (Rekker & Rosema, 2019). Niin kutsutussa *harkintavaiheessa* äänestäjillä saattaa olla useita mahdollisia vaihtoehtoja, joita he voisivat äänestää (kuten kuluttajalla erilaisia tuotteita, joita hän voisi ostaa). Tämän joukon muodostumisessa äänestäjän ideologinen läheisyys puolueisiin tai ehdokkasiin on keskeistä, eikä se muodostu satunnaisesti. Harkintajoukon koostumukseen vaikuttavat siten ennen kaikkea poliittiset vedenjakajat ja niiden merkitys poliittisessa järjestelmässä. Harkintajoukko ei kuitenkaan välttämättä sisällä kaikkia mahdollisia vaihtoehtoja, vaan voi rajautua jo alkuvaiheessa äänestäjän tuntemiin puolueisiin (ks. esim. Nedungadi, 1991). *Valintavaiheessa* yksi vaihtoehto harkintajoukosta tulee valituksi (kuluttajatermein valittu tuote laitetaan ostoskoriin), ja lopulliseen valintaan vaikuttavat merkittävästi vaalikohtaiset tekijät, kuten vaalien kilpailutilanne.

Harkintajoukolla on merkitystä erityisesti monipuoluejärjestelmissä, joissa vaihtoehtoja on useita, eivätkä puolueet ole ideologisesti yhtä kaukana toisistaan kuin kaksipuoluejärjestelmissä. Puolueet eivät aja enää voimakkaasti tiettyjen yhteiskuntaryhmien intressejä. Luokkaäänestäminen ja puoluesamastuminen ovat heikentyneet, äänestäjäkunnan liikkuvuus lisääntynyt ja puoluejärjestelmä pirstaloitunut (Oscarsson & Rosema, 2019). Äänestäjien harkintajoukot ovat kuitenkin varsin vakaita: ruotsalaisia ja alankomaalaisia äänestäjiä tarkastelleen tutkimuksen mukaan 81 prosenttia heidän harkintajoukkonsa puolueista pysyi vuoden tarkastelujakson aikana samana (Rekker & Rosema, 2019).

Bildandet av en partiupsättning

Taktiskt röstande sker inte i ett värderingsfritt vakuum. Färsk forskning har visat att väljare har en viss parti- (eller kandidat-) uppsättning (eng. consideration set) från vilken de väljer det parti eller den kandidat de ska rösta på i två steg (Rekker & Rosema, 2019). I den så kallade *överbägandefasen* kan väljarna ha flera möjliga alternativ som de kan rösta på (likt en konsument som väljer mellan olika produkter att köpa). Vid bildandet av denna uppsättning är väljarnas ideologiska närhet till partier eller kandidater avgörande och den sker inte slumpmässigt. Sammansättningen av partiupsättningen påverkas således främst av politiska skiljelinjer och deras betydelse i det politiska systemet. Partiupsättningen behöver dock inte inkludera alla möjliga alternativ, utan kan begränsas redan i början till de partier som väljaren känner till (se exempelvis Nedungadi, 1991). I *valfasen* väljs ett alternativ från de inringade alternativen (i konsumenttermer läggs den valda produkten i varukorgen), och det slutliga valet påverkas i hög grad av valspecifika faktorer, såsom konkurrenssituationen.

Partiupsättningen har framför allt betydelse i mångpartisystem där det finns många alternativ och partierna inte är lika ideologiskt avlägsna från varandra som i tvåpartisystem. Partierna driver inte längre starkt specifika samhällsgruppers intressen. Klassröstning och partisamhörighet har försvagats, väljarmobiliteten har ökat och partisystemet har fragmenterats (Oscarsson & Rosema, 2019). Väljarnas partiupsättningar är ändå ganska stabila: enligt en studie som undersökte svenska och nederländska väljare förblev 81 procent av väljarnas partiupsättningar oförändrade under den undersökta årsperioden (Rekker & Rosema, 2019).

Taulukko 1 | Tabell 1

Puoluevalinta eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023 (%) Partival i riksdagsvalet 2019 och 2023 (%)

Puoluevalinta 2019 Partival 2019	Puoluevalinta 2023 Partival 2023										Yht. Tot.	n
	VAS VF	SDP	VIHR Gröna	RKP SFP	KESK C	KD	PS Sannf	LIIK RN	KOK Saml	Muu Övr.		
VAS / VF	65	18	4	0	1	1	6	0	4	1	100	326
SDP	4	72	1	1	4	2	8	1	7	1	100	972
VIHR / Gröna	10	24	44	2	2	2	2	1	11	2	100	528
RKP / SFP	0	5	2	76	0	3	1	1	10	2	100	215
KESK / C	1	3	1	1	67	4	8	2	12	2	100	673
KD	0	2	0	1	5	70	9	1	8	4	100	151
PS / Sannf	1	3	0	1	1	2	80	3	8	1	100	854
LIIK / RN	0	7	10	3	4	5	7	30	24	9	100	55
KOK / Saml	0	3	3	1	3	1	8	2	78	1	100	913
Muu / Övr.	0	1	7	0	5	5	15	2	14	50	100	62

Huom. 10 % ja sen ylittävät osuudet vaaleanpunaisella.

Obs. Andelar på 10 % och högre i markeras i ljusrött.

Lähde: Eduskuntavaalitutkimus 2023, Suomen kansallisen vaalitutkimuskonsortio (FNES)

Källa: Riksdagsvalundersökning 2023, Finlands nationella valforskningskonsortium (FNES)

Puoluevalinta eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023

Taulukosta 1 nähdään, että vaalien voittajaksi selviytynyt kokoomus piti kiinni sitä viime vaaleissa kannattaneista, minkä lisäksi se vei ääniä useilta muilta puolueilta. Perussuomalaisetkin saivat liikkeelle ydinkannattajansa: neljä viidestä perussuomalaisia vuonna 2019 äänestäneestä äänesti puoluetta myös vuonna 2023. Kolmanneksi eniten vaaleissa ääniä saanut SDP veti puoleensa jopa neljänneksen vuonna 2019 vihreitä äänestäneistä ja lähes viidenneksen vasemmistoliittoa äänestäneistä. Vaaleissa suuren kannatuslaskun kokenut vihreät menetti runsaasti ääniä SDP:n lisäksi myös kokoomukselle ja vasemmistoliitolle. Merkittävän vaalitappion jo vuonna 2019 kokenut keskusta ei juuri onnistunut houkuttelemaan ääniä muilta puolueilta. Sen sijaan keskusta menetti noin kymmenyksen aiemmista kannattajistaan kokoomukselle ja lähes toisen kymmenyksen perussuomalaisille.

Partival i riksdagsvalet 2019 och 2023

I tabell 1 framgår att valvinnaren, Samlingspartiet, behöll en stor del av sina väljare från föregående val och dessutom lyckades locka väljare från flera andra partier. Sannfinländarna mobiliserade också sina kärnväljare: fyra av fem som röstade på Sannfinländarna 2019 röstade också på partiet 2023. Socialdemokraterna, som fick tredje flest röster i valet, lockade en fjärdedel av de gröna väljarna från 2019 och nästan en femtedel av Vänsterförbundets väljare. De gröna, som upplevde en betydande förlust i stöd i valet, förlorade ett betydande antal röster, inte bara till Socialdemokraterna, utan också till Samlingspartiet och Vänsterförbundet. Centern, som redan hade drabbats av en betydande valförlust 2019, lyckades inte locka väljare från andra partier. Istället förlorade Centern ungefär en tiondel av sina tidigare väljare till Samlingspartiet och nästan en femtedel till Sannfinländarna.

Taulukko 2 | Tabell 2

Puoluelämpömittari kaikkien äänestäneiden, äänestämättä jättäneiden sekä puoluevalinnan mukaan (keskiarvo)

Partitermometer för alla väljare, de som inte röstade och enligt partival (genomsnitt)

Puoluevalinta 2023 Partival 2023	Arvio puolueesta asteikolla 0–10 Bedömning av partierna på skalan 0–10								
	VAS VF	SDP	VIHR Gröna	RKP SFP	KESK C	KD	PS Sannf	LIIK RN	KOK Saml
VAS VF	8,8	6,8	6,2	4,6	2,3	2,1	0,8	1,6	2,1
SDP	5,8	8,5	5,2	4,3	4,0	3,2	2,3	2,2	3,6
VIHR Gröna	7,2	7,2	8,7	5,2	3,6	2,4	1,2	2,3	4,2
RKP SFP	4,2	6,4	4,9	8,7	4,7	4,5	1,9	3,9	6,1
KESK C	3,1	5,0	3,4	4,8	8,3	5,5	4,5	4,1	6,3
KD	2,6	4,7	2,9	4,7	5,1	8,5	5,4	5,0	6,1
PS Sannf	1,7	3,6	1,3	2,6	4,1	4,9	8,6	5,2	5,9
LIIK RN	3,8	4,1	4,5	4,6	5,0	4,7	4,5	8,5	5,0
KOK Saml	2,5	4,4	4,2	5,3	5,1	4,9	4,6	5,2	8,5

Huom. 5,5 ja sen ylittävät keskiarvot muiden kuin äänestetyin puolueen osalta vaaleanpunaisella. Havaintojen minimilukumäärä painotettuna (painottamattomana): VAS 113(112); SDP 342(361); VIHR 113(126); RKP 58(548); KESK 198(155); KD 69(87); PS 357(207); LIIK 50(43); KOK 381(375).

Obs. medelvärden på 5,5 eller högre markeras i ljusrött för de partier som inte röstades på. Antalet observationer viktat (oviktat): VF 113(112); SDP 342(361); Gröna 113(126); SFP 58(548); C 198(155); KD 69(87); Sannf 357(207); RN 50(43); Saml 381(375).

Lähde: Eduskuntavaalitutkimus 2023, Suomen kansallisen vaalitutkimuskonsortio (FNES)

Källa: Riksdagsvalundersökning 2023, Finlands nationella valforskningskonsortium (FNES)

Äänestäjien harkintajoukot

Taulukossa 2 on esitetty puoluelämpömittari, joka kertoo, miten eri puolueita äänestäneet suhtautuivat paitsi äänestämäänsä puolueeseen myös muihin puolueisiin asteikolla 0–10, jossa 0 tarkoittaa ”en pidä ollenkaan” ja 10 ”pidän erittäin paljon”. Keskimäärin äänestäjät pitivät valitsemastaan puolueesta varsin paljon: kaikkien puolueiden keskiarvo on puoluetta äänestäneiden keskuudessa vähintään 8,5. Selkeitä eroja havaitaan kuitenkin sen osalta, missä määrin eri puolueiden äänestäjät pitivät myös muista puolueista. Vihreitä äänestäneet suhtautuivat varsin myönteisesti vasemmistoliittoon ja SDP:hen, ero näiden ja oman puolueen keskiarvoissa lämpömittarilla on vain 1,5 yksikköä. Suhtautuminen ei ollut täysin vastavuoroista, sillä vasemmistoliittoa ja SDP:tä äänestäneillä ei ollut aivan yhtä lämpimiä tunteita vihreitä kohtaan. Siinä missä vasemmistoliittoa äänestäneiden keskiarvo lämpömittarilla oman puolueen osalta on 8,8, SDP:n osalta se on kaksi yksikköä vähemmän ja vihreiden osalta yli 2,5 yksikköä vähemmän. SDP:tä äänestäneet suhtautuivat vasemmistoliittoon myönteisemmin kuin vihreisiin, joskin molempiin selvästi varautuneemmin kuin näiden kannattajat SDP:hen. Keskusta–oikeistossa vastaavaa läheisyyttä tunnettiin lähinnä kokoomukseen. Niin RKP:n, keskustan, kristillisdemokraattien kuin perussuomalaisten äänestäjien keskuudessa kokoomuksen keskiarvo oli yli 6 tai lähes 6.

Taulukko 3 | Tabell 3

Puoluevalinnan mukaan niiden äänestäjien osuus, jotka pitivät enemmän, yhtä paljon tai lähes yhtä paljon toisesta puolueesta (%)
Andelen väljare enligt partival som föredrog ett annat parti mer, lika mycket eller nästan lika mycket (%)

Puoluevalinta 2023 Partival 2023	Osuus, joka piti toisesta puolueesta enemmän, yhtä paljon tai lähes yhtä paljon Den andel som gillade något annat parti mer, lika mycket eller nästan lika mycket								
	VAS VF	SDP	VIHR Gröna	RKP SFP	KESK C	KD	PS Sannf	LIIK RN	KOK Saml
VAS / VF		46	43	11	3	2	2	6	5
SDP	34		29	14	10	10	7	4	12
VIHR / Gröna	62	55		18	7	3	2	3	13
RKP / SFP	13	37	19		9	16	4	10	33
KESK / C	16	37	19	30		41	22	25	50
KD	16	28	15	23	24		34	20	38
PS / Sannf	3	17	4	6	15	30		24	31
LIIK / RN	13	28	37	19	24	21	28		35
KOK / Saml	5	23	20	26	17	22	21	25	

Huom. Yli 40 % osuudet vaaleanpunaisella.

Obs. Andelar över 40 % markeras i ljusrött.

Lähde: Eduskuntavaalitutkimus 2023, Suomen kansallisen vaalitutkimuskonsortio (FNES)

Källa: Riksdagsvalundersökning 2023, Finlands nationella valforskningskonsortium (FNES)

Taulukossa 3 on esitetty eri puolueiden äänestäjien harkintajoukko eli niiden äänestäjien osuus, jotka pitivät enemmän, yhtä paljon tai lähes yhtä paljon (yhden yksikön erolla) toisesta puolueesta asteikolla 0–10. Taulukko osoittaa, että vihreiden äänestäjistä yli puolella harkintajoukko kattoi lisäksi joko vasemmistoliiton, SDP:n tai molemmat. Vasemmistoliittoa äänestäneistä useamman kuin kahden viidestä harkintajoukkoon kuului lisäksi SDP ja/tai vihreät. Keskustaa äänestäneiden harkintajoukkoon kuului usein myös joko kokoomus, kristillisdemokraatit tai molemmat. Vasemmistoliiton kannattajien harkintajoukkoon ei juurikaan mahtunut keskusta–oikeistolaisia puolueita, kuten ei myöskään pääosalle vihreiden kannattajista. Perussuomalaisia äänestäneiden harkintajoukkoon mahtui hyvin harvoin vasemmistoliitto, vihreät tai RKP.

Väljarnas partiuppsättningar

I Tabell 2 presenteras en partitermometer som visar hur de olika partiernas väljare förhöll sig inte bara till sitt eget parti utan även till andra partier på en skala från 0 till 10, där 0 betyder "ogillar starkt" och 10 betyder "gillar starkt". Generellt sett hade väljarna en ganska positiv uppfattning om sitt valda parti: medelvärdet för varje parti var minst 8,5 bland dess egna väljare. Tydliga skillnader observeras dock när det gäller i vilken utsträckning olika partiers väljare också gillade andra partier. De som röstade på De gröna var ganska positiva gentemot Vänsterförbundet och Socialdemokraterna; skillnaden i medelvärden mellan dessa partier och deras eget parti på termometern var bara 1,5 enheter. Mottagandet var inte helt ömsesidigt, eftersom de som röstade på Vänsterförbundet och Socialdemokraterna inte hade lika varma känslor för De gröna. Medan medelvärdet för de som röstade på Vänsterförbundet var 8,8 när det gällde deras eget parti, var det två enheter lägre för Socialdemokraterna och över 2,5 enheter lägre för De gröna. De som röstade på Socialdemokraterna hade en mer positiv inställning till Vänsterförbundet än till De gröna, även om båda partierna bedömdes mer reserverat av dessa väljare än deras egna supportrar hade för Socialdemokraterna. Inom Centern och högern noterades en liknande närhet främst till Samlingspartiet. Både bland Svenska folkpartiets, Centerns, Kristdemokraternas och Sannfinländarnas väljare var medelvärdet för Samlingspartiet över 6 eller nästan 6.

I Tabell 3 presenteras partiuppsättningar för olika partiers väljare, det vill säga andelen av deras väljare som tyckte mer, lika mycket eller nästan lika mycket (med en differens på ett poäng) om ett annat parti på en skala från 0 till 10. Tabellen visar att över hälften av De grönas väljare också inkluderade Vänsterförbundet, Socialdemokraterna eller båda i sina partiuppsättningar. Av de som röstade på Vänsterförbundet inkluderade mer än två av fem också Socialdemokraterna och/eller De gröna i sin partiuppsättning. Bland de som röstade på Centern inkluderades Samlingspartiet, Kristdemokraterna eller båda ofta i partiuppsättningen. Bland Vänsterförbundets anhängare inkluderades sällan Centern-högerorienterade partier i partiuppsättningen, på samma sätt som för en stor del av De grönas anhängare. För de som röstade på Sannfinländarna inkluderades sällan Vänsterförbundet, De gröna eller SFP i partiuppsättningen.

Taulukko 4 | Tabell 4

Puoluevalinnan mukaan niiden äänestäjien osuus, jotka pitivät enemmän toisesta puolueesta (%) | Andelen väljare enligt partival som föredrog ett annat parti mer

Puoluevalinta 2023 Partival 2023	Osuus, joka piti enemmän jostain toisesta puolueesta Den andel som gillade något annat parti mer								
	VAS VF	SDP	VIHR Gröna	RKP SFP	KESK C	KD	PS Sannf	LIIK RN	KOK Saml
VAS VF		7	2	4	1	1	0	0	0
SDP	6		5	1	0	0	1	0	1
VIHR Gröna	1	2		2	0	0	1	0	1
RKP SFP	1	2	1		1	1	1	2	2
KESK C	0	3	1	1		2	5	0	4
KD	0	7	2	3	2		6	3	5
PS Sannf	1	1	1	2	0	2		2	2
LIIK RN	3	5	6	0	0	0	2		8
KOK Saml	1	4	2	5	2	2	1	3	

Huom. 5 % ja sen ylittävät osuudet vaaleanpunaisella. | Obs. Andelar över 5 % markeras i ljusrött.

Lähde: Eduskuntavaalitutkimus 2023, Suomen kansallisen vaalitutkimuskonsortio (FNES)

Källa: Riksdagsvalundersökning 2023, Finlands nationella valforskningskonsortium (FNES)

Kuinka moni äänesti "taktisesti"?

Taulukossa 4 on esitetty puolueittain niiden äänestäjien osuus, jotka pitivät enemmän jostakin toisesta puolueesta kuin siitä, jota äänestivät. Taulukosta havaitaan, ettei tämä ollut erityisen yleistä mutta että sitä tapahtui useampien puolueiden äänestäjien keskuudessa. Kuten ennakoitiin, SDP onnistui saamaan ääniä äänestäjiltä, joilla oli sympatioita myös vasemmistoliittoa ja vihreitä kohtaan. SDP:tä äänestäneistä kuusi prosenttia piti enemmän vasemmistoliitosta ja viisi prosenttia piti enemmän vihreistä kuin SDP:stä. Toisaalta myös kristillisdemokraattien äänestäjistä 5–7 prosenttia piti enemmän SDP:stä, perussuomalaisista tai kokoomuksesta. Liike Nytin äänestäjistä kahdeksan prosenttia piti enemmän kokoomuksesta ja 5–6 prosenttia SDP:stä ja vihreistä. Harvinaisinta toisen puolueen arvioiminen pidetyimmäksi oli vihreiden, RKP:n ja perussuomalaisten kannattajien keskuudessa.

Hur många röstade "taktiskt"?

I Tabell 4 presenteras den andel av varje partis väljare som tyckte mer om ett annat parti än det parti de röstade på. I tabellen kan vi se att detta inte var särskilt vanligt, men att det förekom hos flera partiers väljare. Som förväntat lyckades SDP attrahera röster från väljare som också hade sympatier för Vänsterförbundet och De gröna. Sex procent av de som röstade på SDP gillade Vänsterförbundet mer än SDP och sex procent tyckte bättre om De gröna än om SDP. Å andra sidan tyckte också 5–7 procent av Kristdemokraternas väljare mer om SDP, Sannfinländarna eller Samlingspartiet. Av Rörelsen Nu:s väljare tyckte åtta procent bättre om Samlingspartiet och 5–6 procent SDP och De gröna. Det var minst vanligt bland De grönas, SFP:s och Sannfinländarnas väljare att tycka bättre om ett annat parti än det de röstade på.

Lopuksi

Taktinen äänestäminen nousi puheenaiheeksi vuoden 2023 eduskuntavaaleissa ja vaalien jälkeen arvioitiin, että SDP sai ääniä etenkin vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajilta. Tämä pitää tulosten valossa paikkansa, joskin on syytä huomioida, ettei tämä kenties jossain määrin taktinen äänestäminen tapahtunut arvotyhjiössä. Lämpömittarikysymysten valossa on selvää, että suuri osa vihreiden ja vasemmistoliiton äänestäjistä suhtautui hyvin myönteisesti myös SDP:hen. Toisin sanoen verrattain suurelle osalle äänestäjistä SDP oli yhtä mieluista vaihtoehto kuin esimerkiksi vihreät tai vasemmistoliitto, eikä puolueen äänestämässä siten ollut kyse pelkästä taktikoinnista eli lyhyen tähtäimen instrumentaalista tavoitteista, kuten oikeiston vaalivoiton torjumisesta.

Suomalaisessa vaalijärjestelmässä taktikointi on kuitenkin eduskuntavaaleissa varsin vaikeaa ja yllättävät lopputulokset mahdollisia. Viimeiset paikat saattavat kääntyä taktisen äänestämisen seurauksena puolueelle, joka ei kuulunut edes äänestäjän harkintajoukkoon. Esimerkiksi Oulun vaalipiirissä vasemmistoliitto menetti paikan, mutta sosialidemokraatit eivät saaneet yhtään lisäpaikkaa. Lisäpaikat menivät kokoomukselle ja perussuomalaisille.

Avslutning

Taktiskt röstande väckte diskussion i samband med riksdagsvalet 2023 och efter valet var bedömningen att speciellt SDP hade vunnit röster från De gröna och Vänsterförbundets anhängare. Detta stämmer enligt resultaten, även om det är värt att notera att detta i viss utsträckning förmodade taktiska röstande inte skedde i en värde- eller åsiktsvakuum. Enligt resultaten från partitermometern är det tydligt att en stor del av De grönas och Vänsterförbundets väljare också hade en mycket positiv inställning till SDP. Med andra ord var SDP för en relativt stor relativt stor del av väljarna ett lika attraktivt val som De gröna eller Vänsterförbundet var, och att rösta på SDP handlade således inte enbart om taktik och kortsiktiga instrumentella mål, som att förhindra en högerseger.

I det finländska valsystemet är taktiskt röstande ändå ganska svårt i riksdagsval och överraskande resultat kan uppstå. De sista mandatet kan vända till följd av taktiskt röstande till förmån för ett parti som inte ens ingick i väljarens partiuppsättning. Till exempel i Uleåborgs valkrets förlorade Vänsterförbundet en plats, men Socialdemokraterna fick inte några extra platser. De extra platserna gick istället till Samlingspartiet och Sannfinländarna.

Elina Kestilä-Kekkonen, Tampereen yliopisto | Tampere universitet, elina.kestila-kekkonen@tuni.fi
Josefina Sipinen, Tampereen ja Helsingin yliopisto | Tampere och Helsingfors universitet,
josefina.sipinen@tuni.fi

ISSN: 2954-2227 (Vaalivälähdykset, online), 2954-2235 (Valglimtar, online), 2954-2243 (PDF)

Lähteet | Källförteckning

Bølstad, J., Dinas, E., & Riera, P. (2013). Tactical voting and party preferences: a test of cognitive dissonance theory. *Political Behavior*, 35(3), 429–452. <https://doi.org/10.1007/s11109-012-9205-1>

Fisher, S. D. (2004). Definition and measurement of tactical voting: the role of rational choice. *British Journal of Political Science*, 34(1), 152–166. <http://doi.org/10.1017/S0007123403220391>

Nedungadi, P. (1991). Recall and consumer consideration sets: influencing choice without altering brand evaluations. *Journal of Consumer Research*, 17(3), 263–276. <https://doi.org/10.1086/208556>

Oscarsson, H., & Rosema, M. (2019). Consideration set models of electoral choice: theory, method, and application. *Electoral Studies*, 57, 256–262. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2018.08.003>

Rekker, R., & Rosema, M. (2019). How (often) do voters change their consideration sets? *Electoral Studies* 57, 284–293. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2018.08.006>